

גליון
באר
הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

תצוה

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת תצוה

- א גם מחר - המשכת שפע ימי הפורים לכל השנה.....
- ה כתית למאור - ה'כתית' אינו אלא לצורך ה'מאור'.....
- ז מזונותיו של אדם קצובין - שטות היא להתייגע לריק.....
- יא אבנט ומצנפת - ללמדנו על חובת השמירה וגדר לראש וללב.....
- יא ונשמע קולו - שמירת הדיבור והזהירות מלשון הרע ורכילות.....
- טו אורה זו תורה - על ידי עסק התורה יינצל מן הייסורין.....

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

פרשת תצוה

גם מחר – המשכת שפע ימי הפורים לכל השנה
 הנפלאות שזוכים להם בימי הפורים הקדושים¹, אלא
 ישאירו בו חותם דקדושה לכל השנה².
 בתיב במגילה (ט כח), 'וימי' הפורים האלה לא יעברו
 מתוך היהודים, ואמרו צדיקי הדורות כי בא
 הכתוב לרמוז על עבודת האדם להשריש בעצמו את
 'הפורים' לבל יעברו ממנו כל השפעות הקדושה
 בה אמר הרה"ק ר' בונם מפרשיסחא זי"ע (הובא בשפת
 אמת' ויצא תרל"ה ד"ה ויפגע) לפרש בלשון הכתוב
 (תהילים מט כא) 'אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות

א. מתנה טובה זכינו בהאי שתא, כשעיצומו של יום הפורים דמוקפין חל ביום השב"ק (ונוגע לכל העולם כולו, וכדלקמן),
 ובהצטרפות האורות הגדולים הללו של שבת ופורים גם יחד בודאי שניתן לפעול בשמים ממעל לאין גבול ושיעור.
 ואל נהיה כאותו שוטה המאבד מה שנותנים לו, הזדמנות גדולה ומופלאה שאינה מצויה כל יום, ואף לא אחת
 בשנה, אלא פעם בכמה שנים...

וכמו שכתב הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (לשבת זכור) כי לגבי פורים אמרו 'כל הפושט יד נותנים לו', וגדולה היא
 השבת שעליה נאמר (משלי לא כ) 'כפה פרשה לעני' - שהיא נותנת את ה'יד' גם לאלו שכבר אין להם יד... וממילא
 אין לך איש שאינו יכול לפשוט ולבקש...

הוסיף הרה"ק ה'נתיבות שלום' (עמ' קה-קו) כי הגם שכל הפושט יד נותנים לו, אך יש אדם אשר השגותיו מועטות
 ומצומצמות למיעוט דעתו, וגם כאשר עומד ומבקש אינו מתפלל אלא על דברים קטנים וחסרי ערך, אמנם, מה רב
 טוב בהגיע יום השב"ק, שהרי בכחה של השבת להרבות 'דעת' באדם, וכדכתיב (לא יג) 'לדעת כי אני ה' מקדישכם',
 ממילא כבר ידע האדם מה היא הישועה האמיתית שעליה יפשוט יד ויקבל, ועל כגון דא כתיב (תהילים סט יד) 'ואני
 תפילתי לך ה' עת רצון אלוקים רבב חסדך ענני באמת ישעך'...

ועוד בזה, כי מצוי הדבר אשר לגודל טרדות יום הפורים ורוב ההתעסקות במצוות היום - אין לאדם יישוב
 הדעת לנצל את הפורים כדבעי, 'לבוא אל המלך להתחנן לו ולבקש מלפניו', אך בשב"ק שהוא יום מנוחת שלום
 ושלוה השקט ובטח הרי הוא מיושב בדעתו, ויש לו זמן ופנאי לפעול ישועות גדולות לטוב לו כל הימים.

והדבר ברור ופשוט שיום זה אינו שייך רק לבני המוקפין, אלא לכל העולם כולו, וכמו שנפסק להלכה שצריכים
 בני העיירות הקוראים ב"ד להרבות במשתה ושמחה גם בט"ו. וכבר הבאנו מה שאמר הרה"ק ה'עטרת צבי' מזידיטשוב
 זי"ע שבשושן פורים אפשר לפעול יותר מפורים עצמו (ולא היה אותו צדיק דר בעיה"ק ירושלים...). וכך אמר הרה"ק אדמוה"ז
 מסאדיגורא זי"ע 'עיקר פורים הוא שושן פורים, כי ירושלים היא באמצע העולם (תנחומא קדושים י), לב העולם, וירושלים
 מוקפת חומה מימות יהושע בן נון וכו', וכתיב (מלכים א' ח מח) והתפללו אליך דרך ארצם'. והוסיף עוד ואמר "שושן
 פורים הוא גבוה מפורים, כי שושן פורים הוא בט"ו לחודש עת מילוי הלבנה'.

ומכלל דבריו ש'הכל מעלים לירושלים' ונטפלים לירושלים יש ללמוד כי גם יום ט"ז שהוא יום משתה ושמחה
 בעיה"ק ירושלים אף בו יש הארת השמחה לכל העולם כולו, והרי לנו ג' ימים לילה ויום רצופים בקדושת הפורים,
 והחוט המשולש לא במהרה ינתק...

ב. סיפר הגה"צ רבי יענקלה גלינסקי זצ"ל במתק לשונו, פעם נכנסתי אל הקצב דמתא לקנות בשר, והנה כל האטליז
 בוקה ומבולקה, הארונות והשולחנות מוזזים לקרן זוית, ממש 'ונהפוך הוא'... הקצב ועוזריו רוכנים על הארץ
 ובודקים בחורים ובסדקים. שאלתי מה אירע, וספרו לי שה'עזר כנגדו' של הקצב הגיעה לאטליז לסייע, והורידה
 את טבעת היהלום ששוויה מסתכם בהון עתק מאצבעה, ועתה, שוד ושבר, נעלמה הטבעת, והכל עסוקים בחיפוש
 אחריה. יצאתי החוצה והבחנתי בחתול היושב בתוך פח האשפה ועוסק ב'ליקוט עצמות' ובאכילת שיירי בשר שנזרקו
 מהאטליז אל הזבל, לפתע נגלה לנגד עיני איך שהחתול הרים חפץ נוקשה, משמש בו והריח אותו מכל צדדיו,
 והשליך אותו ושב לנבור בתוך הפח, הסתכלתי היטב וראיתי שהיה זה הטבעת בכבודה ובעצמה. רציתי לזעוק אל
 החתול, אוי טיפש שכמותך, היה בידך טבעת יקרה אשר בדמי שוויה היית יכול לקנות בשר ערב ומשובח שיספיק
 לך לכל 'אריכות ימים ושנים', והשלכת אותו כי היה עדיף לך בשר סרוח... אך כך הוא טבעו של חתול, וסיים רבי
 יענקלה את דבריו, אכן אנחנו בני אדם שיש בנו דעת, אל נשליך טבעת יהלום עבור בשר סרוח...

באר הפרשה - פרשת תצוה

נרמז, שאדם הזוכה ליקר והארה ולרוממות והתעוררות כבהמות נרמז... הוסיף הרה"ק ה'שפת אמת' (משפטים ואינו מלינה אצלו שתהיה בר קיימא, הרי הוא נמשל תרס"ב ד"ה אשר תשים), שהעיקר הוא להשריש אצלו לזמן

ולדין ייאמר, ימים גדולים ונעלים כאלו אשר 'טבעת המלך' בידינו, לכתוב ולחתום עלינו ועל זרענו ועל כל היהודים כטוב בעינינו, אל נהיה כאותה חתול הרץ אחר 'בשר סרוח' ושאר הבליים, אלא נחזיק בכל עוז ב'טבעת' ונצל כל רגע ורגע מימי הפורים, ומן השמים ימלאו בקשותינו.

ג. וזכור יזכור כי עדיין אנו עומדים בחודש אדר בו עלינו להרבות בשמחה לגודל מעלת החודש. וכבר איתא ב'שפת אמת' (ליקוטים ר"ח אדר) לבאר הלשון 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' ולא אמר משהגיע או משבא אדר, אלא פירוש נכנס - בגוף האדם, משנכנס עניין חודש אדר בגופו של אדם אז מרבין בשמחה, וללמדנו כי צריך להכניס את ה'אדר' ולחיות אותו בכל ימי החודש, ואז נזכה להרבות בשמחה.

מנהג צדיקי בית זידיטשויב היה שלא לומר 'תחנון' בכל ימי חודש אדר, וטעמים עמם בדרכי הרמז והסוד (וברור שאין הדבר שווה לכל נפש, ואין הדברים אמורים אלא לאותם צדיקים והמהלכים לאורם ולא לכל אחד). פעם נדברו הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשויב זי"ע עם הגה"ק הישועות יעקב זי"ע, שאל הישועות יעקב את ר' אייזיק מה טעם מנהג זה, ואבקש שהרבי יגלה טעם עפ"י נגלות התורה ולא על פי החסידות ותורת הח"ן. ענהו הרה"ק מזידיטשויב, הרי זה פסוק מפורש... אך הישועות יעקב לא זכר היכן ומהו הפסוק האומר כן... ענהו הרה"ק, כתיב (אסתר ט כב) 'והחודש אשר נהפך להם מייגון לשמחה, ומאבל ליום טוב', הרי לך, שכל החודש 'יום טוב' אריכתא, ושפיר יש טעם עפ"י נגלה שלא לומר בו תחנון. ואף שאין הכל נוהגים כן לענין תחנון, מכל מקום הוראה יש כאן, שכל החודש זמן גבוה ונעלה הוא, ויש לנצל כל יום ויום בו כיום טוב ומועד, לשאוב ממנו רוח הקודש והתעלות בעבודת ה'.

ובספר 'שיח שרפי קודש' (פורים כ) הביא בזה"ל. הרה"ק ה"ר אברהם מסוכטשוב זי"ע היה רגיל לספר בפורים מעשה מן קראקאווער פיאק (השיכור מקראקוב) ששתה יי"ש ונשתכר שתי שבועות קודם פורים ושתי שבועות אחר פורים, כי אמר שבאמת קשה על המן הרשע, שהי' רוצה להרוג ולאבד את כל היהודים ח"ו, איך קבע זמן רק על יום אחד, אולי כמה וכמה מהיהודים מטמינים את עצמם בתוך בורות שיחים ומערות, ולא יוכל להרוג אותם ביום אחד, והי' צריך להגביל זמן עכ"פ לכל חודש אדר, כמו שנפל לו הפור בחודש אדר. והה"ק הר"א מסוכטשוב ז"ל הי' מפליא קושיא זו, ותירץ בשם הפיאק הנ"ל, אשר גם בזה עשה המן רשעות, וחשב אולי לא יוכל להרוג אותם והיפך יהי' - כמו שהי' באמת, ויעשו ישראל אותו היום יו"ט, יהי' להם יו"ט רק יום א', ולא לשמוח כל החודש, ואמר הפיאק אני יודע כוונת המן הרשע שכוונתו למעט שמחתנו, אבל באמת השמחה הוא בכל החודש לכן הנני שותה שתי שבועות לפני פורים ושתי שבועות לאחר פורים, והבן עכ"ל. ולענייננו - אין כאן הוראה לדין לקיים 'עד דלא ידע' בכל החודש, אבל זאת נזכירה, לקיים 'ידע' את קדושת וגדולת כל החודש, לנצלם כראוי וכיאות.

ורמזו בשם הגר"א דהא איתא בגמרא (מגילה יג:) שכשהפיל המן פור הוא הגורל ונפל בחודש אדר שמח שמחה גדולה, אמר, נפל לי פור בירח שמת בו משה ולא היה יודע שבז' באדר מת ובז' באדר נולד, וצריך ביאור, מדוע שמח כשראה שבסופו של דבר עלה גורלו לי"ד בו והרי בז' מת משה, אלא מכאן, שיום זה משפיע על כל החודש, ואם לרע אמרו כן, עאכ"כ שכשנהפך לטובה, וודאי שכל החודש 'בר מזל טוב' הוא...

ד. וכבר כתב הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (ד"ה משנכנס) בזה"ל, מרבין בשמחה, כי 'בשמחה' עולה מספר 'שנה' (355), ר"ל שהשמחה המתעוררת אז באדם ממשכת שמחה וחדוה לכל השנה, עכ"ל. ומעתה מי הוא שלא ירצה לשאוב שמחה וששון לכל השנה כולה ממעייני השמחה הפתוחים לרווחה, והכל תלוי בעבודתו בימים האלו.

ה. כה כתב הרה"ק ה'אמרי אמת' (תרפ"ו), חנוכה ופורים הם יו"ט של חול, ואין בהם הבדלה, ויכול הכח להישאר לתמיד, וזהו שנאמר (אסתר ט יג) 'ינתן גם מחר וכו' לעשות כדת היום' היינו שישאר למחר, עכ"ל.

הוסיף הגר"י הוטנער זצ"ל, דמהאי טעמא גופא לא תקנו חז"ל 'הבדלה' במוצאי פורים, למען לא 'נבדיל' ונפסיק את הפורים... אלא נמשיכו לאורך ימים.

וכך רמזו לה בדברי הגמ' (מגילה ב.) 'ואימא שיתסר ושיבסר' ולא יעבור, שתפקיד ימי שיתסר ושיבסר (ט"ז וי"ז אדר) הם לראות ש'לא יעבור' - שהשפעת הקודש של הפורים לא תעבור מקרבו כאילו לא היה כלום... ומאיך האיש הרוצה ש'לא יעבור' עצתו היא 'ואימא שיתסר ושיבסר' - ש'ישקיע' בימים אלו, כי הינם מסוגלים להמשיך את הארת הפורים לכל הרוצה....

באר הפרשה - פרשת תצוה

ג

דכתיב (כה לה) 'ונשמע קולו בבואו אל הקודש לפני ה' ובצאתו...'. והעיר הרמב"ן, מדוע צריך שישמע קולו גם ביציאתו, והלא אינו עושה או שום עבודה שיתחייב עליה משום מחוסר בגדים, אלא שבא לרמוז, דעיקר תפקידו של אדם הוא לשמור שהאורות החג יישארו אצלו אף בצאתו מן הקודש - בצאתו מהחג, כי מה לו לאדם שנכנס לשרת בקודש ואין נשאר בו כלום בצאתו, דבכהאי גוונא לא יצא ידי חובתו בכניסתו¹.

ובך איתא ב'אמרי נועם' (לר"ח אדר) דמה שאמרו (מגילה ז): 'קם רבה ושחטיה לרבי זירא', כי את התיבה

הערב והחשיכה (והו' בל ילין, זמן השינה והלינה), שגם אז יהיה קבוע בלבו רושם החג. ומבאר בזה את דברי המדרש בפרשתן (תנחומא ח) 'ושם דרך אראנו בישע אלוקים (תהלים נ כג), רבי מנחם בר יוסי אומר אלו שמדליקים נרות לרבים במבואות האפלים', שנרמז בזה, למי שמדליק את 'הנר' וקובע בעצמו האורות החג גם לימים החשוכים והמבואות האפלים, זוכה לראות בישועת אלוקים².

הזביח בן הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע (תשי"ב) מפרשתן דכתיב גבי ה'פעמונים' שב'מעיל' של הכה"ג,

1. ראה נא בנוהג שבעולם, מעמידים בכל ארץ ועיר בניין גדול שמשמם מעבירים את זרם החשמל (עלסטר"ק) והנה אפשר שיעמוד אדם בסמוך ממש לאותו הבניין וחשכה לו, לעומתו יש המקבלים 'אורה' אף במרחק גדול מאד, וההפרש ביניהם, כי הללו התחברו לאותו זרם ב'חוטים' ועבותות (חוטי חשמל) ע"כ יש בביתם אורה ושמחה.. והנמשל, אם 'יתחבר' ל'פורים' עצמו (וימשוך חוטים) עד ביתו ומקומו תאיר לו הארת החג למרחק מרחקים...

2. בנועם שיחו סיפר הגאון רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, שבשב"ק אחת ישב בסעודת מרעים עם אחוזת מרעיו, לפתע נכבו האורות בבית והיה צורך גדול להדליקם [כנראה מחמת הקטנים דחשיבי כחולה שאין בו סכנה, עי' או"ח שכ"ח י"ז], מיד הלכו לחפש אחר ערל שיעשה עבורם את המלאכה בשבת, לאחר זמן רב הצליחו למצוא גוי שהסכים לעלות אל ביתו, ובהיותו שם סיפרו לו שנאבדה להם טבעת וברצונם לחפש אחריה, כשכוונתם לרמז לו [שלא בלשון ציווי] שזקוקים הם לאורה כדי לחפש אחר האבידה [ולא היה חשש של הנאה ממעשה שבת, כי הנרות היו דלוקים, ונר לאחד נר למאה, עי' שו"ע רעו ד], אך הגוי טיפש היה, וכשמוע את דברי החברים התחיל לעזור להם לחפש אחר האבידה, וכמה שניסו לרמז לו לא עלה בדעתו להדליק האור, ורק הואיל בטובו לעודדם לבל ידאגו ובודאי ימצאו את האבידה, ויהי כאשר ראו שהגוי אינו קולט מה שרוצים ממנו טיכסו עצה כדת מה לעשות, והציע אחד מבני החבורה לומר לו שנותנים לו במתנה את בקבוק הבירה הנמצא במקרה, וכיון שיצטרך לחפש אחר המקרה בודאי ידליק את האור, וכן עשו, ואכן עצתו הצליחה, ואכן הדליק הגוי את האור ומשראה את המקרה ניגש בהתרגשות והוציא את בקבוק הבירה ושתה את כולו בהנאה, ויהי כאשר סיים לשתות יצא החוצה וכיבה אחריו את האור, כי שוב לא היה זקוק לו עוד...

ומכאן למד ר"י שני דברים, א. שדרכם של הגוים אטומי לב שאינם חושבים על אחרים כלל, ולא ידליקו את האור כי אם לצורך עצמם בלבד, ב. שכאשר יסיימו בהנאת גרונם יסגרו את האור כבתחילה ולא יתנו לאור להמשיך להאיר, אבל יהודי אינו כן, אלא לעולם מסייע ומדליק גם עבור אחרים, וכן בשעה שהאור דלוק מניח אותו לדלוק ואינו סוגרו לאלתר, והוא משכיל לנצל שעת הכושר וזמנים טובים כדי להאיר לעצמו בימות החול ובשאר ימי המעשה. ואכן, כשיתייגע לפתוח פתח כחודו של מחט תחילה, יפתחו לו מן השמים שערים רחבים כפתחו של אולם.

ח. וכמו שפירש הרה"ק רבי אלעזר מריישא זי"ע מה שאמר המן הרשע לאחשוורוש, שלא ינזק אם יהרוג את ישראל (מגילה יג): 'דמפקי לכולא שתא בשדה"י פה"י' (ראשי תיבות - שבת היום פסח היום, שעושים כל ימיהם כחגים ואינם משלמים מס למלך מאחר שאינם עוסקים במסחר ואינם מרוויחים), ובודאי ליכא מועדים בכולא שתא, אלא, שבני ישראל עם קודש עסוקים וטרודים עם המועדים בכל ימות השנה, וזמן רב לפנייהם יתכוננו לקראתם בהכנה דרבה, ולאחריהם יעסקו בקנייני החג, 'וממש כל השנה עבודתם וטרחתם רק לקיים מצוות' (הובא בספר דבש השדה אות יד), ועי"ז יונקים ונהנים מן השפע הגדול לאורך ימים.

משלו משל, למי שמילא את רכבו עם געז (דלק), אך 'חכם' זה נשאר על עמדו באותו מקום, ואף אחרי שהגיעו אחרים ורצו למלאות געז (דלק) לא זז הלה ממקומו, מששאלו אותו מאי האי, השיב בטפשותו, שברצונו להישאר כאן תמיד ועל ידי שיכניס עוד ועוד געז יסע הרכב מהר וטוב יותר, לגלגלו עליו השומעים ואמרו לו כי אם ישאר

באר הפרשה - פרשת תצוה

הכי כתיב במצות מלחמת עמלק, שאמר משה ליהושע (יז ט) 'וצא הילחם בעמלק מחר אנכי ניצב על ראש הגבעה', ובמגילה (אסתר ה ח) כתיב 'מחר אעשה כדבר המלך', עוד כתיב שם (ט יג) 'ינתן גם מחר ליהודים אשר בשושן לעשות כדת היום', וכן כאשר לחם דוד המלך עם עמלק כתיב (שמואל א' ל יז) 'ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם' [וכן קבעו לקרוא פרשת מחיית עמלק פעמיים, חדא בשבת זכור ואידך ביום הפורים, וגם עיקר יום הפורים נקבע ליומיים, י"ד וט"ו אדר]. עוד חזינן שנאמר בפילות בלישנא דקרא (יז יד) 'כי מחה אמהה את זכר עמלק', והיינו טעמא, דלא סגי במחיית עמלק לשעה, אלא שתהא המחייה לדורות גם ביום מחר שהוא לאחר זמן^ט, וגם שיהא תמיד חוזר ומוחה אותו שוב ושוב, ובפרט שמלחמה זו קאי על

(ויקרא א ה) 'ושחט' מתרגם אונקלוס 'ויכוס' [ואפשר לפרשה גם מלשון נכסים], וזאת העידו חז"ל על רבה שקנה את ימי הפורים בין נכסיו בלקיחה גמורה, שהשריש בנפשו את אורות החג כיתר כל תמוט לעולם. וכמאמרם (ביצה טו:) 'הרוצה שיתקיימו נכסיו, יטע בהן אדר', היינו שהרוצה לראות ברכה בעמלו בגשמיית וברוחניות צריך לנטוע ולהשריש בנפש את החודש אדר, וזה יסייע בעדו להאיר את החשיכה בכל ימות השנה.

והדברים אמורים ביותר לעניין פורים וענין מחיית עמלק, שעיקרו אינו ליומו בלבד כי אם לכל תקופת השנה, לעקור את חלקו של עמלק זה הרע אשר בקרבו של האדם, ולהשריש בלבו אהבתו ויראתו, וכן אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שמשום

במקום אחד לא יועיל לו כל הגעז שבעולם, כי הלא מטרת הגעז ברכב היא כדי שיוכל האדם לנסוע למחוז חפצו ולעשות צרכיו, נמצא שרק אחר שיעזוב את מקומו יעזור לו הגעז להגיע למרחקים. והנמשל מובן, שהזוכה לזמנים גבוהים, וכן השומע אמרות טהורות ופנינים יקרים ואינו משתמש בהם להלכה ולמעשה, אזי הוא דומה לאותו טיפש שמילא את רכבו עם דלק ונשאר במקום אחד ואינו עושה כלום, אך החכם עיניו בראשו, וממלא אסמיו בשפע רב, ארחות חיים ותוכחת מוסר, ועם אוצרות אלה נכנס לתוך ימי המעשה ומתגבר על כל הנסיונות לבלתי יוכל השטן זה היצר הרע להתגבר ולשלוט עליו.

ט. שנה אחת במשתה היין ניגש חסיד אחד בגילופין אל הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, ובכה לפניו שברצונו לעשות תשובה, נענה הרה"ק ואמר לו 'בא הנה מחר...' ויש בדבריו משנה תוקף וכוונה עמוקה, דלא סגי במה שהאדם מתעורר לתשובה ביום הפורים עצמו, אלא ינתן גם מחר להתחזק בתורה ועבודה.

כעיי"ז היה אצל הרה"ק רבי מרדכי חיים סלאנים זי"ע, שיהודי בכה לפניו במשתה היין שילמדו דרך תשובה, הקשיב הרה"ק לדבריו ואמר לו 'שמע בקולי, פנה נא למנוחתך, התפכח מיינך, אז תבוא אלי ואלמדך דרך תשובה, ויהא רעוא שיזכר לך באותה שעה מה שדברת אלי היום...'

וכך מספרים על יהודי עני ואביון ש'נדבק' לגביר העיירה אשר בשם ר' בערל נקרא, וכידוע שביום השב"ק יש להם לעשירים 'פנאי' וזמן הרבה לשמוע את אשר בפי העניים, הואיל ואינם עוסקים בעסקיהם באותו היום, העני ביכה את מצבו הקשה בפני העשיר וביקש ממנו 'נדבה הגונה', אמר לו ר' בערל (העשיר) נו נו, יש על מה לדבר, הכנס אלי מחר ונדבר, לאחר זמן הוסיף העני לבקשו, ר' בערל, אולי תוכלו גם לתת לי 'הלואה' הגונה בתשלומים נוחים, אמר ר' בערל, נו נו, נדבר למחרת היום, לאמ"כ, הציע לו העני, אולי תצרף אותי כ'שותף' בעסקיכם... אמר לו ר' בערל, נו נו, אין הדבר מופרך כלל וכלל, נראה למחר כדת מה לעשות, העני יצא מביהמ"ד כשהוא רואה את עצמו כ'חצי' גביר... והמתין בכלות הנפש למחרת היום, ואכן, ויהי ערב ויהי בוקר יום ראשון ניצב העני הכן במשרד (אפיס) של העשיר, ובידידות פנה אליו, רבי בערל, נו, יזכר לך עתה אתמול אשר דברת, הבה לי ממתת ירך, תן לי הלואה כפי שדברנו, ונא הזדרז להביא 'שטרי שותפות' לחלוק יחד עמי את עסקיכם, ענה לו העשיר, היום כבר לא 'שבת', היום יום ראשון, כלומר, כל ה'הסכמות' שהסכמתי היו רק ב'דמיון' וכדיבורים, עברה השבת, הגיע יום ראשון והכל כ'עורבא פרח'.

כיו"ב, ייאמר לנו לענין רוחניות, ביום השבת וק"ו ביום הפורים, יושב לו האדם, ומזמר ניגונים יפים - זמירות שבת, הוא מחשב בלבו ומוחו קבלות טובות, ומדמה דמיונות כך וכך אעשה, בענין פלוני אוסיף להיטיב מעשי וכו', ויהי בוקר של יום ראשון, תמה עליו כביכול הבורא, היכן ומה אירע עם כל הבטחותיך וניגוניך היפים והנפלאים, מדוע אין רואים כל שינוי בסדר יומך, והאדם עונה כביכול, היום כבר לא 'שבת', היום יום ראשון, לא הייתה הכונה

כל חר וחר בדיליה, ובמר ליבם שואלים 'מה נשתנה', מדוע באתה אלי הרעה הגדולה הזאת, אמנם באמת, כל אותם ייסורים לא נועדו אלא לזכך את האדם בעולם הזה בכדי שיקבל כל שכרו בעולם הבא, והקב"ה מצפין ומצרף להם את הטוב הראוי להם בעוה"ז עבור הקרן שיהיה קיים להם לעוה"ב. וראיה לדבר, ממש רבינו ע"ה ארון כל הנביאים, כי מי לנו גדול ממנו, ועם כל זאת היה מעונה ומדוכא ביסורין שונים כל ימיו, דמיום

מלחמת היצר, וצריך האדם לעמוד תמיד על משמרתו, והכח לעמוד איתן במלחמות אלו מקבל האדם בפורים.

כתית למאור - ה'כתית' אינו אלא לצורך ה'מאור'

בפרשתן (כו כ), 'ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך'. איתא מהנה"ק ה'חתן סופר' ז"ע (בן בתו של החתם סופר) לפרש ע"ד המוסר, דרבו המתקשים ומתנסים במסכת יסורים, קושי והסתרה,

'למעשה' ובפועל, אבל לא זו הדרך ישכון בה אור, אלא 'ינתן גם מחר ליהודים', גם למחרת הפורים עלינו להחזיק את ההתעוררות, לאחר זמן לאורך ימים ושנים טובות.

י. משל נפלא אמר הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל, עיר אחת היתה יושבת בבקעה למרגלות הר רם גבוה ונישא, והנה כאשר באו לפתוח בה חנות גדולה לספק כל צרכי התושבים הלכו לתור אחר מקום גדול ורחב ידיים, ולא מצאו אלא בראש ההר... בדלית ברירה הקימו שם את החנות, ומני אותו היום ואילך נאלצו בני העיר לכתת רגליהם לעלות ולטפס במעלה ההר, עד שהתעורר איש אחד 'בעל חסד' עצום בגופו ובממונו, ובליבו החם רכש מכספו רכב גדול (הנקרא 'טנדר'), והכריז בקול גדול, כי שלוש פעמים ביום, בוקר צהריים וערב, הוא אוסף את אנשי העיר ונוסע אל החנות, כל המעוניין יצטרף אליו חנם אין כסף. שמחו כולם על ה'רווח והצלה', ואכן בכל יום ויום היה נוסע ג' פעמים, ורכבו מלא עד אפס מקום...

עם הזמן התקלקל ה'מזגן' (עירקאנדיש"ן) ובימי החום הוכרחו הנוסעים להזיע כהוגן, ולא עוד אלא שכיסוי (ריפוד) הכסאות שברכב נקרע מעת לעת, ועל הכל נחלש ה'מנוע' (מאטאר) מרוב יגיעה ועמל שנים, ובקושי הצליח ליסע לאטו כשהוא 'כורע תחת משאו', והיו הנוסעים יוצאים 'לעזור' לרכב ולדחוף אותו עד שיחזור לחיים...

באסיפת ז' טובי העיר שנערכה באותה תקופה לדון בענייני העיר וטובתה עלה על ה'שולחן' ענין הרכב זכור לטוב... והתעוררו כולם ששורת הדין נותנת לקנות רכב חדש ומפואר לאותו צדיק כהכרת הטוב על כל פעלו המבורך במשך שנים למען אנשי העיר, אולם הלה מיאן נחרצות באמרו 'מרכבה' זו היא 'חפצא' של גמילות חסדים, ואין בידי להיפרד ממנו.... וככל שניסו להפציר בו העלו חרס בידם. עד שקם חכם אחד ואמר, הבה נחליף את המנוע הישן בחדש, גם נרפד את המושבים הקרועים, נשפץ את כל הרכב מבפנים, רק את ה'פח' המקיף את הרכב מבחוץ נשאיר כאשתקד, ולא יכיר בעליו שעשינו כאן איזה דבר וחצי דבר, בלילה ההוא נטלו ממנו את המפתח (עם 'תירוץ' כלשהו), נכנסו העסקנים לתוך הרכב הרכיבו ותיקנו כל הנדרש מבפנים, ואילו כלפי חוץ לא היה שום סימן לאותה 'התחדשות'...

בבוקר התיישב הנהג על מקומו, וכאשר ראה שהרכב מלא באנשים ביקש מכמה שירדו לדחוף מאחור, אך המה אמרו לו אין צורך בדבר, סובב את המפתח והדלק את המנוע.... צחק אליהם כי מכיר הוא נפש 'בהמתו' ולא תצליח לנסיעה... אך הם בשלהם, ואכן שמע בקולם וראה זה פלא הטנדר זינק במהירות כאילו יצא היום מ'בית היצר'... אחר כמה רגעים ביקשו ממנו להדליק את המזגן, אמר להם כבר עידן ועידנים שהמזגן 'מת'... הפצירו בו מה אכפת לך לנסות... לחץ על הכפתור ואוויר קר וצונן קידם את פניהם... ממש מעשה ניסים... עד שהסבירו לו מה ש'עוללו' באישון ליל...

על דרך זה ממש, הקב"ה מחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית, וממלא אותנו בכוחות חדשים, ורק כלפי חוץ נראה כקנקן ישן... אך במקום לנסות להדליק את הלב הרי אנו אומרים והלא אמש היה הלב יבש... כבר זמן רב שאין אנו 'יכולים' להתגבר... אין לנו אלא 'לנסות' ואז נראה עד כמה כל הכוחות הם דשנים ורעננים... והדברים אמורים ביותר בעבור עלינו ימים הפורים הקדושים, כמבואר ב'קדושת לוי' שכל טבעי העולם משתנים בעת קריאת המגילה, ועדיין למחרת פורים הננו מיואשים מעצמנו, וממתינים ש'ידחפו' אותנו לעלות כאותו בעל רכב ישן וזקן, אין לנו להמשיך בהרגלנו הישנים, רק 'לזוז' ולהתחדש, לנסות ונראה כי הכל מתעלה ונוסע כלפי מעלה מעלה, שהרי הקב"ה מילא אותנו מאוצרותיו הקדושים, ואם 'הגוף' נשאר כמות שהיה אבל 'מבפנים' הכל חדש...

באר הפרשה - פרשת תצוה

כי מכל אלו נבנה להיות 'משה רבינו' אב לנביאים, וזכה מה שלא זכה ילוד אשה מעולם, להיות כמה פעמים מ' יום בשמים ולקבל התורה מפי הנבורה... וזה מוסר השכל לשאר בני אדם שלא יבעטו ביסורין" וידעו כי זה הוא צורך השלימות², לטוב להם בעתיד³.

וזהו המכוון בפסוק - 'ואתה תצוה', קאי על תולדותיך ומאורעות חיך המה מצווים ומלמדים לבני ישראל, ואומרים להם 'ויקחו אליך' ממך יקחו מוסר, 'שמן זית' - אלו בני ישראל שנמשלו לזית, וכדאיתא במדרש

היוולדו עד בואו אל פרעה (לאחר שמונים שנה) נתנסה ביסורים שונים ומשונים, לא עברו ג' חדשים מלידתו וכבר הושלך היאורה, משם נלקח אחר כבוד (ל"ע) להתגדל על ברכי פרעה הרשע, לאח"כ הוצרך לברוח ולעזוב את בית אביו ואחיו בני ישראל למדין, וגם שם לא ישב בכבודו של עולם, כמו שנאמר 'כי גר הייתי בארץ נכריה', וגם כשכבר נתמנה להיות מנהיגן של ישראל אמר 'עוד מעט וסקלונני' (לעיל ז' ד)... 'מחני נא מספרך' (להלן לב לב, ונתקיים בו שאכן לא נזכר שמו בפרשתן) וכדומה תלאות רבות, אבל כל זה לא היה לטובתו,

יא. מספרים על אחד מגדולי הצדיקים בדורות הקודמים שסבל רבות מהרבניות (מחמת כמה הרפתקאי דעזו עלה), פעם אחת מצאו אותו מהלך ברחוב העיר - לאחר שלא נתנה לו להיכנס אל הבית, כשהוא משורר ומזמר, לאחר זמן הסביר למקורביו, הנה כתיב במגילת אסתר (א כב) 'להיות כל איש שׁוֹרֵר בביתו', ויש שנוהגים לחזור ולקרוא 'להיות כל איש שׁוֹרֵר בביתו', ומאחר שלא נתקיים בי שׁוֹרֵר בביתו (מלשון שררה), אזי לכל הפחות 'אקיים' שׁוֹרֵר... (מלשון שירה), ה' ישמרנו מנסיונות כאלו וכיוצא בהם... אך הוראה לדורות למדנו בדבריו של אותו צדיק, שגם אם נמצא בתחתית שפל המצב עדיין צריך להיות בשמחה מתוך האמונה הטהורה בה' שהכל בהשגחתו ית' ולטב עביד. יב. וכך כתב הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (פורים אות ג) 'מי שמשיג האמת הוא מאמין באמונה שלימה שמאתו לא תצא הרעות, שגם בחי' הסתרת פנים הוא גם כן טוב', וזהו שנאמר (תהילים קטז יג) 'כוס ישועות אשא', ונקט 'ישועות' בלשון רבים, כי הן ה'רעה' והן הטובה הם באמת 'ישועות' ולטובתו. עפי"ז ביאר במאמר חז"ל (מגילה ז:) 'סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו', שבא לרמז על מי שנדמה לו שההסתר פנים הוא חושך ולילה שלא יצא ידי חובתו, שלא הגיע לתכלית עניין הפורים לגלות את ההסתר שגם הוא בבחי' יום, שבבוא העת כשתצמח הישועה יתברר למפרע כמה טובה הייתה גנוזה בזה ההסתר, וכמו בנס פורים ש'הסתר הטבעת' וכל אותה גזירה קשה קירבו את ישראל לאביהם שבשמים יותר ממ"ח נביאים, וזכו לתשובה מאהבה ולגאולה. ועל כך נאמר (אסתר ח טז) 'ליהודים היתה אורה' - שזכו להכרה וראייה חושית שגם ההסתר היה לטובה.

והן הן דברי חז"ל (שם) 'חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי', כי 'המן' רומז על הצרה והרעה, ואילו מרדכי מרמז על הטובה ועל הישועה הנגלית, וחייב איניש 'לבסומי' באמונה כ"כ עד שלא ידע החילוק בין רעה לטובה, אלא הכל יהיו שווים בעיניו לגודל אמונתו שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

בדרך צחות ייאמר, 'מעשה' באחד שנכנס לבית הכנסת בפנים נפולות וכולו אומר צער, שאלו אותו מדוע שרוי הוא בצער, השיב שזקוק הוא להעביר 'כותל' ממקומו, ונזכר שזקנתו אמרה לו בילדותו כי שתיית חלב מרובה מזינה היא את הגוף ונותנת כח הרבה, על כן שתה כוסות חלב לרוב וניגש לדחוף את הקיר, ולא זו אפילו כמלא נימה... למחרת נכנס שוב לביהמ"ד אך 'פנים חדשות באו לכאן', כולו אומר ששון ושמחה, ניגשו אליו ידידיו ושאלוהו, נו, הצלחת להזיז את הכותל... עד שהינך מאושר כל כך, נענה להם, היום שתייתי כוס 'וודקה' וכבר איני רואה שעומד כותל לפני... לדידן ייאמר, איש איש וה'כותל' שלו... הבה 'נשתה' את האמונה עד שלא נראה את כותל הקשיים העומד לנגדנו... אלא נראה כי מאת ה' היתה זאת...

וכבר אמרו לרמז במנהג ישראל להמשיך סעודת פורים לתוך הלילה (עי' רמ"א סי' תרצ"ה ס"ב), שצריך להמשיך מסעודת הלב בחיזוק האמונה בימי הפורים לתוך הלילה... לשאוב חיזוק באמונתך בלילות שגם הם כולם שווים לטובה.

יג. על כן יאמרו המושלים, לגוי ערל שהשתוקק להשתתף בליל הסדר בבתי בני ישראל, בשמעו שהם יושבים מסובים כבני מלכים ואוכלים ברבורים ושלי ודגים ושותים יין אשר נשפך כמים, מה עשה, התחפש ולבש בגדי יהודים ובליל פסח נכנס לבית המדרש וקיווה שבסיום התפילה יזמין אותו אחד הבעה"ב לביתו, וכך הוה, אחד המתפללים הזמינו לביתו, בהתרגשות גדולה הלך אחרי מיטיבו ונכנס עמו לביתו, ויהי בכניסתו אורו עיניו מאור

מזונותיו של אדם קצובין – שטות היא להתייגע לריק
 בפרשתן (כו ב), 'ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו
 אליך שמן זית זך כתית למאור, וברש"י,
 'כתית למאור ולא כתית למנחות' (מנחות פו.). וביאר
 הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תו"מ ד"ה כתית) דהנה אמרו
 בגמ' (מגילה ו:): 'ואמר ר' יצחק אם יאמר לך אדם יגעתי
 ולא מצאתי אל תאמן, לא יגעתי ומצאתי אל תאמן,

(שמו"ר לו א) שכשם שאין שמן זית יוצא אלא על ידי
 כתישה כך אדם כשמדוכא ביסורין נעשה 'זך' קדוש
 וטהור¹¹, 'כתית' כשכותשין אותו עוד יותר היינו 'למאור',
 שבכדי שיתעלה ויגדל עוד להיות מאור לעולם צריך
 עוד כתית הדק היטב, ואז זוכה להיות ממזכי הרבים
 'להעלות נר תמיד' לזכות רבים לדורי דורות (הובא ע"י
 המענה שמחה זי"ע בקונטרס 'שלום אסתר' עמוד התורה)¹².

הנרות שהאירו בכל הבית, והתענג מריח המאכלים הערבים שעלו בנחיריו, כשהוא בטוח שבעוד זמן קצר יגישו לפניו סעודת שלמה בשעתו, אך הבעה"ב לא התחיל כלל את הסעודה רק ניגש ברחימו ודחילו לקדש על כוס ראשון, באותה שעה היה האורח בטוח שהנה זה יין שלפני המזון ותיכף יתחילו את הסעודה, אך מה רבה היתה אכזבתו כאשר נטלו ידים ונתנו לכל אחד כרפס פחות מכזית טבול במים מלוחים, ואז במשך שעה האריכו באמירת הגדה מהא לחמא עניא עד גאל ישראל, כאשר בכל אותו זמן חשב הגוי שנפשו יצאה בדברם (בפרט שלא הבין מאומה מדבריהם), אך בכל זאת התאפק והמתין עד שיסיימו את אמירת ההגדה, בסוף הכריז בעה"ב שהולכים ליטול ידים לסעודה, אולם במקום לחלק לכל אחד חלה גדולה קיבלו לחם עוני ושברי מצה, בלית ברירה התאזר בגוי בסבלנות והמתין עד שיגישו את הבשר והדגים, אולם במקום כל אותם מטעמים נתנו לו מרור וכורך, ויהי כראותו כי כן קם בחמתו ממקומו וברח מן הבית, כשהוא כועס על היהודים המרמים את העולם ומשקרים שהם אוכלים סעודה דשנה בליל הסדר. והנה דבר פשוט שאם היה הגוי מתחזק לעוד רגע כמימרא היו מגישים לפניו כל המעדנים והמטעמים על שלחן מלכים, כי רק אחרי המרור והזמנים הקשים זוכים לקבל אור עליון.

והנמשל פשוט לכל מבין, עמוד עמוד והתחזק בעת החשיכה, כי אדרבה גודל החשיכה מורה כי עוד מעט קט ותפרוץ לרוב, טובותיך מוכנים לך מבעד למסך, ובקרוב ירווח לך, מדוע תהיה כאותו גוי שמילא כריסו ב'מרור' ודייקא אז ברח כשהמרור בקרבו... אל תהיה שוטה המאבד מה שנותנים לו, המרור הוא ההכנה לשולחן עורך שבקרוב יבוא ויגל לבך.

יד. והנה שמן הזית אגור וטמון בתוכו (ואינו כדוגמת היין שאינו בתוך הגפן, אלא לאחר סחיטת הענבים יוצא משקה שמשנתה להיות יין) אלא שאינו מתגלה ויוצא אלא רק על ידי שכותשים אותו, ועל דרך זה ממש נמשלו ישראל, שהאור שבהם נמצא בכל עת בתוככי קרבם ונפשם, אך יוצא חוצה על ידי הייסורים.

עוד איתא במדרש (רבה לו סא) לבאר דמיון בני ישראל לשמן זית, כי טבע השמן שלעולם אינו מתערב במשקה אלא הוא צף למעלה, כך בני ישראל אינם מתערבים באומות העולם. וגם זה לחזק כל בר ישראל באשר הוא, אף אם נתרחק עד מאד ומרגיש שירד מטה מטה, הרי מיד כששם על לב אפשר לו לצוף למעלה, כי נשמת ישראל אינה מתערבת בטומאה, ותמיד יש לאל ידו לשוב בתשובה מעליא. ואף אם הוא כתית שהוא מוכה ומדוכה בעוונות ובנפילות, מכל מקום יתחזק שברגע אחד קט בידו לשוב ויחזור להיות למאור להאיר לארץ ולדרים עליה.

טו. ואדרבה, אם רואה אדם שיש מסביבו מניעות ומפריעים לעבודתו יתב"ש ידע שאין זה מראה על 'ריחוקו' מהשי"ת, אלא דייקא על קירבה עצומה לבורא עולם. כמשלו הידוע שהמשיל מרן הבעש"ט הק' זי"ע לאב ששלח את בנו לדרך רחוקה לארמון המלך לחזות בנועם זיו פניו. יצא הבן לדרכו והלך ימים ארוכים ועדיין לא ראה כל פתחון של אור, כי לא מצא שום סימנים מארמון המלוכה, והתחיל לחשוב לתת ראש ולשוב לביתו, אך אז התחזק שאם כבר הלך כל כך הרבה, וודאי שהוא כבר קרוב מאד אל מחוז חפצו, והמשיך ללכת עוד ועוד, לפתע ראה המולה גדולה ואלפי חיילים עומדים שם וחרבותיהם שלופים בידם, מיד נפל עליו אימתה ופחד, ובבהלה גדולה חזר במרוצה אל בית אביו כשכולו רועד, ובקול בוכים סיפר לפניו על כל התלאות שעברו עליו, וכל יגיעותיו היו לריק כי לא היה שם שום אות מן המלך, נענה האב ואמר לו בצער 'אם כבר עברת את כל הקשיים, הרי כבר הגעת למקום אשר שם יושב המלך ממש, מדוע חזרת', ומה שראית שומרים רבים, אין זה אלא סימן ששם נמצא המלך... כי הם שומרים עליו. והנמשל מובן, דדייקא כשהוא נתקל בנסיונות, והוא מתקשה להמשיך בעבודתו, יתחזק ויתגבר על עצמו כי שם נמצא המלך.

באר הפרשה - פרשת הצוה

יגעתי ומצאתי תאמן, הני מילי בדברי תורה אבל במשא ומתן סייעתא הוא מן שמיא, והיינו שמציאת והשגת התורה והיראה תלויה ביגיעתו ועבודתו של האדם^{טז}, משא"כ בעסק הפרנסה אין ה'מציאה' תלויה ועומדת ביגיעתו כלל וכלל^{טז}, אלא הכל יבוא לידו לפי קצבתו מן השמים^{טז} - המרבה לא העדיף והממעיט לא החסיר^{טז}.

טז. ואל תאמר כבדה עלי העבודה ואין בכוחי לעשותה, כי לא עליך המלאכה לגמור, ואין הקב"ה מבקש מהאדם אלא שיעשה כפי יכולתו, והקב"ה ישלים ויסייע בעדו. ובזה ביאר הרה"ק ה'שפתי צדיק' (אות מא) בעניין נרות המנורה, שהטבת הנרות ונתנית הפתילות והשמן אינם כשירים בזר אלא צריכים להיות על ידי כהן, ואילו הדלקת הנרות עצמם כשירה בזר (יומא כד:), ולכאורה איפכא מסתברא... אלא הא גופא רצה הקב"ה להשמיענו, אין מוטל עליך אלא מה שבידך - תחילת דבר וההכנה, אך גמר המלאכה היא ביד הקב"ה...

יז. הגר"א ז"ע (דברי אליהו, אסתר) אמר רמז נפלא ב'טעמי המקרא' במגילת אסתר בכתובים המספרים אודות הנערות שנקראו לבוא אל המלך אחר הריגת ושתי, כי על התיבות 'ובהגיע תור נערה ונערה' (ב יב) הטעם הוא קדמא ואזלא (ובתרגום ללשון הקודש משמעותו, קידם והלך), ואילו על 'ובהגיע תור אסתר בת אביחיל' (שם טו) הטעם הוא מונח, מונח, מונח, מונח - ד' פעמים, ומבאר בטעם הדבר, שבא לרמז כי כל הנערות מיהרו ללכת אל המלך - מתוך רצונם לזכות בתואר ה'מלכה', ואילו אסתר ניגשה אל כל הענין ב'ניחותא' רבתי, אדרבה, היא עשתה עצמה כחולה השוכבת על ערש דווי עד ש'ותלקח' בעל כרחה.

אמנם פוק חזי מה עלה בסופן של כל אותן הנערות שמיהרו כל עוד נשמתם באפם - שילחוהו לנפשם בידיים ריקות כלעומת שבאו - לא מלכה ולא 'משנה למלכה', ואילו אסתר שהלכה בניחותא היא היא נבחרה למלכת העולם. מעתה יש ללמוד לדידן, כי היודע ומכיר שממילא הוא וכל גורלו נתונים בידי ה', מדוע ימהר ויגיע לריק, אל יבהל ואל יחשוב שבמהירות ופזיזות ירוויח משהו - יגדיל קצבתו או יקדים ישועתו לבוא, אלא הכל בכל מכל יעלה ויבוא לכשיעלה רצון מאת הבורא יתב"ש.

עוד מצינו אצל אסתר, שציוותה להשיב אל מרדכי וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלושת ימים לילה ויום גם אני ונערותי אצום כן' (ד טז), והנה לכאורה על פי 'דעת בני אדם' היה לה לאסתר שלא לצום, שהרי היתה צריכה למצוא חן וחסד בעיני המלך אחשורוש, וידוע שפני המתענה שלושה ימים משתנים לרעה, וכתב ה'אבן עזרא' - 'אסתר בטחה באלוקיה על כן התענתה ולא בטחה ביופיה', ואף על פי כן 'נשאה חן בעיניו', ללמדך ש'חן וכבוד יתן ה'', ואין תלוי כלל בהשתדלות...

שמעתי בדרך צחות לבאר את הנוסח (בסליחות) 'השתדלו והרבו תחינה ובקשה' השתדלו והרבו - היכן ובמה יש להרבות ב'השתדלות' להצלחה בפרנסה ובשאר עניינים, בתחינה ובקשה - באופן של תפילה, שבכך מותר וצריך, אבל לא בהשתדלויות אחרות.

יח. אימרא יאי אמר כ"ק אדמו"ר מפיטסבורג זצוק"ל להמליץ בלשון שאומרים בסדר 'קדושה' - משרתיו שואלים וכו' לעומתם משבחים ואומרים, כי הנה המאמין בה' אשר שפע פרנסתו נקבע כבר בר"ה, ואין איש בעולם שיכול לגרוע ממנו אפילו שוה פרוטה, כשיראה אחד פותח ממולו 'בית עסק' בדומה לו ממש אינו כועס וזועף, שהרי ברור לו שהלה אינו מפריע לו כלל, אדרבה, הוא שמח ושש שעוד יהודי מתפרנס כהוגן. ועל כן משרתיו אלו עושי רצונו ית', בראותם לעומתם - אלו המתחרים עימם ופותחים עסק כנגדם הרי הם משבחים ואומרים שיר ושבח להקב"ה על שהזמין ליהודי את פרנסתו...

שמעתי מבנו של הרה"צ רבי זלמן בריזל זצ"ל, שהנה אביו ר' זלמן הקים בעשר אצבעותיו מפעל בו אפו חלות ומיני מזונות ומכרם לצורך פרנסתו ונקראת בשם 'מאפיית בריזל', באותם הימים היה מפעלו של ר' זלמן יחיד ומיוחד, עד שבאחד הימים 'בגד' בו אחד מעובדיו, פסק מלעבוד אצל 'בריזל' ופתח מאפייה לעצמו, מה עשה ר' זלמן, לא כעס ולא רגז, לא קצף ולא תבע אותו, אדרבה, עלה לבקרו בביתו, ונתן לו עצות מתוך נסיונו הרב, כיצד ישיב את 'סחורתו' עד ש'יצא שמו כאמן מומחה ויגדלו רווחיו. באותה שעה כבר לא יכלו בני משפחתו להתאפק, ובאו אל אביהם וטענו בפניו, אילו היינו רואים שהנך 'רק' נמנע מלמחות בפניו על 'חוצפתו' ועל 'גנבתו'... החרשנו, כי זאת נבין שאין רצון אבינו לקחת חלק במחלוקת, ולא לעמוד ב'דין תורה' לפני הדיינים, אבל, מדוע הינך עוזר לו ומסייע בידו בנתנית עצות להגדיל ולשכלל את מאפייתו ה'מסגת גבולך'. השיב להם ר"ז, הרי הכסף שנקצב עבורי בר"ה יגיע בכל מקרה, והוא אינו מפסיד לי כלום, אלא מאי, שהלה מקל מעלי מטורח העבודה שלא אצטרך

והנה, רבים מהפכים הדברים, והיינו, בעבור השגת פרנסתם יכתתו עצמם (מלשון כתיבתה וכתישתה), וישברו גופם ונפשם להביא טרף לביתם, גם יכתתו רגליהם מעיר לעיר וממקום למקום ביגיעה יתירה (יתר על גררי ההשתדלות...). ואילו בנוגע להשגת תורה ויראת שמים יסמכו על ה' העושה לי כל צרכי²... ולזה כיוונו חז"ל בדרשתם, כתיב - היגיעה שהאדם מייגע ומכתת עצמו תהא רק למאור, כלומר לדברי תורה ויראת ה' (שהרי

להתעסק עם קונים הרבה... וכי אין מגיע לו שאסייע לו אחר שהוא עוזר לי... וכי אתנהג ככפוי טובה' ח"ו... מעתה אין תימה כיצד לא משה השמחה מפניו של אותו חסיד ותמיד היה מתהלך ב'שמייכעל' (בת שחוק), כי האמונה בהקב"ה נוסכת באדם שלוהה ושמחה עד אין קץ.

יט. איתא בגמ' (כתובות קד.) 'בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, אמר, רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהייתי (מהעולם הזה) אפילו באצבע קטנה'. וכבר הקשו שהרי מצינו שרבי היה עשיר גדול עד מאוד, וכמו דאיתא (סנהדרין לו.) 'מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד', וכיצד העיד על עצמו שלא נהנה אפילו באצבע קטנה. ופירשו בזה, שרבי אמר על עצמו שכל 'הנאות' שהיו לו וכל רוב עשרו לא הגיעו אליו מיגיעתו ואפילו באצבע קטנה, אלא הכל היה מאשר נפסק עליו בשמים, ואין שום שייכות בין ה'השתדלות' להשגת הממון.

כ. הרה"ק 'קדושת לוי' זי"ע עיכב פעם יהודי אחד בלכתו ברחובה של עיר, והחל לעוררו בענייני מוסר ויראת שמים, הלה שמיהר לעסקיו אמר לרבי אבקשכם רבי קדוש, עזבוני כעת לנפשי כי ממחר אנכי לעסקי הרבים, אמר לו הרבי לא מחכמה שאלת על זאת, כי כל העסקים ורווחיהם הלא כתובים הם בספר מראש השנה, ולא תפסיד מאומה מהנקצב לך אף אם תתמהמה עמי, ואילו מה שמדבר אנכי עמך בענייני 'יראת שמים' הרי השגתם תלויה בידך, כי 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים' (ברכות לג:), ואם לא תעבוד להשיגם לא יהיה לך 'יראת שמים'.

כדברים האלה אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שש"ק ח"א אות תפ"א, הובא בליקוטי הרי"ם ערך פרנסה) כי יש שני דברים שהעולם טועה בהם ומהפך אותם, הא'. הוא עניין הפרנסה ש'מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה', והב'. הוא ענין היראה שהרי 'מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה' (דברים י יב) וכן אמרו 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'. והנה בענייני הפרנסה - אשר בידי שמים הוא, כל אחד רודף אחר פרנסתו, ומחשב עצות יומם ולילה - לעשות כך או כך וכו'. ואינו משליך על ה' יהבו. וטעות גמור הוא, כי הכל כבר מוכן ומזומן מראש מקדם, ואילו בענייני יראת שמים משליך הכל על ה', וסומך שה' יהא בעזרו, להטות לבבינו ליראה אותו, ואינם אלא טועים - יהפכו נא הדברים ויטיבו לעצמם.

על 'היפוך יוצרות' זה כבר רמז הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע (חשבה לטובה ליקוטים אבות) בדברי המשנה (אבות ה ט) 'שלי שלך שלי עם הארץ', פירוש שהעם הארץ אומר על 'שלי' דהיינו יראת שמים שהיא שלו - שהרי עליו מוטל להשיגה (שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים) 'בוא ויאמר לבורא עולם - 'שליך' היא, הנני סומך עליך אבי שבשמים שבוודאי תעזרני ותסייעני להיות בכלל ה'יראים', ואילו ב'שליך' היינו בענייני גשמיית שהכל תלוי בידי שמים וכבר מזונותיו קצובין לו, אומר 'שלי' הוא, בידי הדבר, ולכן יעבוד מבוקר ועד ערב, יהפוך עולם ומלואו להשיג פרנסתו, ומדוע ייגע לריק ואינו סומך על ה' שהוא הממציא לו הפרנסה.

כא. הנה כתב רש"י (בפרשת תרומה, כה ה) על 'עצי שיטים - ומאין היו להם במדבר, פירש רבי תנחומא (תרומה ט), יעקב אבינו צפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר והביא ארזים למצרים ונטעם, וציוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים'. ולכאורה יש להקשות, מדוע הוצרך יעקב לכל זה, והרי כשם שהוריד להם הקב"ה מן מהשמים, ושמלתך לא בלתה, כך היה יכול להביא להם עצי שיטים בדרך נס, אלא ללמדנו כי רק בענייני גשמיית יש לסמוך על הקב"ה שיספק כל צרכינו, אבל בענייני רוחניות עלינו להשתדל בעצמנו, להתייגע ולהמציאם.

בענין זה, נזכיר פרפרת נאה, הנה אמרו חז"ל (תענית כט.) 'משנכנס אדר מרבין בשמחה'. והנה אמרה תורה (שמות יג יג) 'וכל פטר חמור תפדה בשה', ויש בו כדי לרמוז, דכאשר נולד לאדם חמור והוא מתחיל לראות ברכה בעמלו - וולדות לחמוריו, הרי אפשר שיחשוב כי מעתה מובטח הוא שפרנסתו תבוא לו ברווח ובשופי, וח"ו ישכח שבכל עת הינו נצרך לחסדי ה' ורחמי שמים, לאידך גיסא, בענין חינוך הבנים, שהקב"ה ציוונו לחנכם לתורה וירא"ש, כדכתיב (דברים ו ז) 'ושננתם לבניך' ונאמר (משלי כב ו) 'חונך לנער עפ"י דרכו'. בזה ימצאו רבים הסומכים ובוטחים על השי"ת שידריכם בדרך הישרה - וחושבים לעצמם, מדוע עלינו להשקיע כל כך הרבה בחינוכם.

הנה כתיב (ירמיה יז ו) 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' ^ג והיה ה' מבטחו' ^ג, ולכאורה צ"ב, שנראה ככפל לשון - שהרי הבטחה בה' מבטחו בה', וביאר הרה"ק מקאריין זי"ע בשם הרה"ק רבי מענדיל המגיד מבאר זי"ע (אמרי פינחס שער אמת ואמונה אות נא) כי כל איש

המנורה רומות לתורה), ולא כתיב למנחות - בענייני פרנסה (הנשפעים מכח השולחן והמנחות) שבוה לא יתייגע ולא יכתת עצמו כ"ב, שהרי לא תועיל לו יגיעתו ולא כלום להוסיף לעצמו מאומה יותר ממה שנקצב לו, ומה בצע שיטרח לחינם וללא תועלת ^ג.

לכן אמרה תורה בענין פרנסתו וקנייני-עולם שלו 'וכל פטר חמור תפדה בשה', תיבת בשה עולה ב'ראשי תיבות' ה'כל בידי שמים, שיזכור שכל פרנסתו היא אך ורק מאת ה'. לאידך במצות פדיון הבן אמרו (במדבר יח טז) 'ופדויו מבן חודש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים', חמש ר"ת ח'וץ מ'יראת ש'מים, לרמז שעל האדם להשקיע הרבה בחינוך צאצאיו, לחנכם ולהדריכם ללכת בדרך האמת, ולא לסמוך על ה' בלא שהוא עצמו יעשה חלקו.

כנגד שני דברים אלו אמרו (ביצה טו:): 'הרוצה שיתקיימו נכסיו (ל' רבים - הרוחניים והגשמיים) יטע בהן אדר', שבו אמרו 'משנכנס אדר מרבים בשמחה', 'בשמחה ר"ת ה'כל בידי ש'מים ח'וץ מ'יראת שמים, וממילא יתקיימו שניהם. כב. ידוע מה ששנו חכמים בלשון המשנה (אבות ו ו) 'כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, שנאמר (אסתר ב כב) 'ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי', וכבר תמהו המפרשים בטעם הדבר, מהי חשיבות אמירת דבר בשם אומרו עד שעל כן מביא גאולה לעולם, וביותר יש להקשות שהנה גאולת ישראל מגזירת המן הרשע היתה בשעת הסעודה שעשתה אסתר ואמר לה המלך 'מה שאלתך אסתר המלכה ותנתן לך ומה בקשתך עד חצי המלכות ותעש', ואין לזה שום שייכות למה שסיפרה אסתר בשם מרדכי על שני סריסי המלך שומרי הסף המבקשים לשלוח יד במלך, ואיזה גאולה באה לעולם על ידי שאמרה דבר בשם אומרו [ומה ששילם המלך שכר למרדכי על הצלתו, לא היה לא זאת שצויה על המן להרכיבו על סוס המלך... אך אח"כ חזר מרדכי לשקו ולתעניתו כי עדיין לא נתבטלה כלל הגזירה].

ומבאר המהר"ל, שכאשר רצה הקב"ה להביא את הגאולה ושעל ידי זה יתגלה כי הוא מלך על כל הארץ, והוא מסובב כל הסיבות ועושה כל המעשים - לא רצה להביאו על ידי מי שיתלה את הגאולה בעצמו, ויאמר שהוא גרם לביטול הגזירה ובזכותו ועל ידו שינה אחשוורוש את דעתו, על כן נעשתה הגאולה רק ע"י אסתר שאינה תולה עשיית החיל בכוחה ועוצם ידה, וכמו שראינו שהיא מודה על האמת שגילתה לאחשוורוש בשם מרדכי, וממילא רק על ידה אפשר לסבב את הישועה, כי היא תכיר שאין זה בזכותה אלא רק מכוחו של הקב"ה.

והדברים אמורים לגבי 'גאולת' האדם מכל צרותיו, וכן לענין פרנסתו ושאר צרכיו, שכלל שידע שאין בו כח משל עצמו כלל, וכל עסקי ההשתדלות אינם מעלים ואינם מורידים, אלא רק השי"ת 'הוא הנותן לך כח לעשות חיל' אזי תבוא לו הגאולה ושפע סייעתא דשמיא בכל ענייניו.

ורמזו לה בהלכות הפורים 'כל הפושט יד נותנים לו', כי הנה, האוחז דבר מה בידו הרי הוא קומץ ידו וסוגרה לשמור על מה שבתוכה, לעומת זאת הפושט יד מראה שאין לו כלום משל עצמו, ועל כן נותנים לו, כי כל ישועתו של אדם באה לו בשעה שיודע שאינו יכול לעזור לעצמו אלא נזקק הוא לישועתו ית'. אמור מעתה, כי לאו דווקא בפורים, רק כיו"ב בכל השנה, כל עוד שיכיר האדם שאין לו משלו, ישפיעו עליו מן השמים שפע רב פי כמה וכמה. כג. וכך פירש המלבי"ם את טעמו של מרדכי הצדיק שלא רצה לקבל את הבגדים ששלחה לו אסתר ולהסיר שקו - 'כי לא רצה להפסיק רגע מתחנונים, שזה כעוזב בטחונו בה' וסומך על עזרת בשר'.

כד. בהקדמת הספר 'ויגד יעקב' מביא בנו הרה"ק ה'זיחי יוסף' מעשה שהיה עם אביו המחבר הרה"ק הויגד יעקב זי"ע, וז"ל, פעם אחת בהיותו במרחץ טאצמאסדארף והלך בליל שב"ק אחר הסעודה לחוץ לשאוב אויר צח עם סיעת מרחמוהי, ובאו להמעין של מי הרפואה, ותחת אחד השיחים ענה א' (או הוא ז"ל) כי טוב היה כעת לשתות ממי המעין, אבל שבת הוא ואי אפשר להביא כוס, ולא יכלו לשתות, וע"ז סיפר כ"ק אאמו"ר העובדא הידועה מהבעש"ט הק זי"ע שהובא בספה"ק נתיב מצותיך (נתיב היחוד שביל ג אות א), שפעם אחת נסע מרן הקדוש אור ישראל הבעש"ט עם תלמיד אחד במקום שמם שאין שם מים, ובכמה פרסאות לא נמצא שם מים, והתלמיד צמא למים, ואמר לרבינו, רבינו הקדוש נצמאתי מאד, ולא השיבו, ואח"כ כשראה התלמיד צרתו שבא לסכנת מות חזר ואמר - רבינו צמא אני מאד והנני בסכנה, והשיבו, מאמין אתה שברגע שברא הקב"ה העולם ראה כל זה הצרה שיש לך והכין לך מים לשתות, ולא השיבו תיכף, עד שנתיישבה דעתו ואמר, רבינו הקדוש אני מאמין באמת, והשיבו,

אנשים הם, יש מי שנושא עינו אל האמצעים שדרכם תבוא ישועתו ועזרתו, ולהם הוא 'מצרף' את תפילתו, זה האיש אינו נושא השמימה אלא את לבו, אבל דוד המלך אמר, 'אליך נשאתי את עיני', לא רק את ליבי הרימותי אליך, כי גם עיני נשאתי אליך, לא שמתני מבטחי בשום 'חשבון' כי ממקום פלוני ופלוני יבוא עזרי, רק גם עיני נשואות אליך... (וכדמרגלא בפומיה דאינשי - הקב"ה א"צ עצות מאיתנו היאך להביא הישועה) ^{כ"ה}.

אבנט ומצנפת - ללמדנו על חובת השמירה וגדר לראש וללב **בפרשתן** (כח ד), 'ואלה הבגדים אשר יעשו חושן ואפור ומעיל וכתונת תשבץ מצנפת ואבנט', כתב הרמב"ם (פ"ח מהל' כלי המקדש הי"ט) וז"ל, המצנפת של כהן גדול או הדיוט ארכו שש עשרה אמות, והאבנט רחבו כמו שלוש אצבעות וארכו שנים ושלשים אמה,

מישראל אכן בוטח בהשי"ת שיזמין לו פרנסתו, אלא שבמחשבתו סומך שפרנסתו זו תבוא על ידי סיבה. כגון, החייט יחשוב שיזמין לו השי"ת להרוויח ע"י שארון גדול יזמן אצלו תפירת בגדים נאים, החנווני יסמוך שהקב"ה יזמין לידו קונים טובים שירוויח הרבה בסחורתו וכן כיו"ב. נמצא שיהודי זה בטחוננו על השי"ת אבל המובטח שלו הוא על דבר אחר (כלומר שסמיכתו ומשענתו על הסיבה הלעיל). לפיכך אמר הכתוב 'ברוך הגבר אשר יבטח בה', אך לא די בזה, אלא אף 'והיה ה' מבטחו' - שמבטחו על ה' ולא בסיבה פלונית... ואף אם הוא אכן 'משתדל' לפרנסתו, אך אין מחשבתו נסובה שמשם תבוא פרנסתו (בספר אור המאיר בהעלותך ד"ה ע"ד ששמעתי הביא זאת בשם הבעש"ט).

וכך כתב ה'מלבי"ם' על הפסוק (תהילים קכג א) 'אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים', כי שני מיני

המתן מעט, ונסעו משם דרך מועט וראו שגוי אחד נושא שני כלים מים על כתיפו, וכשבא אצלם נתנו לו איזה פרוטה ונתן לו לשתות, ושאל מרן לגוי, מה זה שאתה נושא כאן מים במדבר שמם, ואמר, השר שלי נשתגע, ושלחני אחר מים אל מעיין אחד, ואני נושא את המים ג' פרסאות ואיני יודע למה, ואמר מרן להתלמיד, ראה השגחתו יתברך, ברא בשבילך שר להשתגע, והמציא לך מים, וכל זה צפה השגחתו יתברך ברגע של בריאת העולם... ככלותו לספר זה המעשה בא פתאום גוי וכוסו בידו לשתות ממי המעיין, וע"י זה שתו גם הם. ושאלו אותו מה לו כי בא עכשיו בחצות הלילה להמעין לשתות מים, והשיב כי כבר שכב לישון, ופתאום נצמא מאד למים עד שהוכרח לקום ולבוא לשתות, ויהי לפלא. כי גדול כח הבטחון שהשי"ת מזמין למלא משאלות האדם קודם שיהיה לו הבטחון כדי שמיד בבטחו בו תבוא הישועה לידו.

כה. מסופר על עני ו'נצרך' שעמד לפני נישואי בנו ולא היה בידו אפילו פרוטה לפרטה, דברה לו האשה, שהיות ואחיו הגביר הגר במרחקים נתן לו לפני כמה שנים נדבה הגונה על כן מן הראוי שיצא לדרך ויבקש מאחיו שיעניק לו בשנית לצורך הכנסת כלה, קיבל האיש את עצתו והכין עצמו לנסיעה הארוכה. כאשר עמד לצאת הניח ידו על המזוזה לנשקה ונעמד שם כשהוא מכונס בהרהוריו ובמחשבותיו [וכל' הרמב"ם (מזוזה ו יא)], 'וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקב"ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים'], והודיע לב"ב 'חזורני בי', הנני נשאר בבית וישועתי תבוא הביתה, ולתמיהתם הסביר א"ע, עמדתני לצאת לדרך רחוקה ולסבול טלטולי הדרך וכל הקשיים וכל זה במטרה אחת - להגיע למקום מגורי אחי ולחלות פניו לעזר וסיוע, והרי 'מי ערב' בעדי שהוא עדיין בין החיים, וגם אם תמצוי לומר שהוא חי שמא ירד מנכסיו, ולא אקבל ממנו מאומה, ואף את"ל שעשיר הוא, מאן יימר שליבו פתוח כבראשונה, אולי נאטם ליבו ולא יתן לי כלום, ונמצא שיש כאן ספק ספק ספיקא, גמרותי בלבי, להניח כל הספיקות ולתפוס את הוודאי, שהקב"ה הוא חי וקיים, ולו הכסף והזהב, והוא טוב ומיטיב לרעים ולטובים, מוטב לי להעתיר בתפילה בצפייה לישועת ה' מאשר לנדוד בדרכים ולסמוך על אחי שאין כאן אלא צד רחוק שיתן לי. לא עברו ימים רבים, והנה נכנס אל ביתו שר הצבא ואמר לו כי מתעתד הוא לצאת למלחמה על שונאי המלך, ואינו רוצה לטלטל עמו את צרור כספו הרב, איש נאמן אתה וברצוני להפקידנו אצלך, אם אשוב בשלום תחזירנו לי, ואם אמות במלחמה הרי הפקדון שלך. ואכן הקול נשמע שנהרג אותו מפקד והתעשר החסיד מאוד. נסע לרבו לספר לו כל המאורע, ומיד כשנכנס אמר לו הרבי, אכן הקב"ה הוא חי וקיים, ולו הכסף והזהב, והוא טוב ומיטיב לרעים ולטובים...

ובוודאי לא באנו לומר, שמי שזימנה לו ההשגחה להשיא צאצאיו ע"י הרחקתו נדוד מעתה ימנע מכך ויפסיק ממנהגו, כי אם כך גלגלו מן השמים הרי עליו לקבל הנהגת ה' באהבה, באמונה ולקיימה בשמחה ככל מצוות ה'

(ל"ט כה) 'ויתנו את הפעמונים בתוך הרימונים על שולי המעיל סביב', ולכאורה צריך ביאור, הרי היו הרימונים והפעמונים זה לצדו של זה, ומדוע אמר ויתנו את הפעמונים בתוך הרימונים, הלא כמו"כ היו ג"כ הרימונים בתוך הפעמונים.

ומבאר האלשיך הק' (בפרשתן) וז"ל (בשינוי) אך הוא מוסר אבינו שבשמים ללמדנו דעת כי אין טוב משתיקה. כי הפעמון הוא כעין זוג בענבל המקשקש בתוכו (רש"י כאן) וכצורת הלשון המקשקשת תוך הפה, והזוג ההוא המקשקש משמיע קולו בבואו אל הקודש, ולכן הוא משל ורמו הרמוז על דיבור הפה, והרימונים... הם כעין כפיות חלולות סתומות אשר לא ישמע קולם - הם רמוז על השתיקות והעדר הדיבור. ובאה התורה לומר לן שעל הפעמון - הדיבור, להיות 'בתוך הרימונים' - בין שני שתיקות, ולא שיהיו הרימונים בתוך הפעמונים כלומר שתיקה אחת בין שני דיבורים, ולכן נברא האדם עם 'פה אחד' ושתי עיניים (ושתי אוזניים) לרמוז לו שמחצה ממה שהוא רואה (ושומע) יגיד בפיו¹².

בפרשתן (כ"ח לב) 'והיה פי ראשו בתוכו, שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג כפי תחרא - וברש"י, למדנו שהשריונים שלהם פיהם כפול', וביאר הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע כי השריונים כלי מלחמה הוא (עי' שבת סב.), וללמדנו בא, שבמלחמת היצר יוכל להתגבר רק ע"י שיהיה 'פיהם כפול' - בשמירה כפולה ויתירה שלא לדבר דיבורים שאינם נצרכים (סידור לב שמה).

מקיפו ומחזירו כרך על גבי כרך, עכ"ל [ור"ל, שהיה מניח את האבנט על מקום הלב ומסבבו פעם אחר פעם, וגם ה'מצנפת' שעל הראש שארכה ט"ז אמה היתה עשויה כרך על גבי כרך]. והנה בשאר בגדי כהונה קי"ל שצריכים להיות כמידת הכהן לא פחות ולא יותר, ואם אינם 'כמידתו' אינם כשירים לעבוד בהם, עד כדי שאם עבד בהם כך עבודתו פסולה (רמב"ם שם ה"ד), מעתה יש להקשות מה נשתנו האבנט והמצנפת שעשויים הרבה יותר מכפי מידתו, מדוע לא נעשה האבנט כמידתו של כהן - שיהא מקיפו פעם אחת ותנו לא, וכן לגבי המצנפת.

ומבאר הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל (אזנים לתורה פסוק ל"ט) כי באה התורה ללמדנו, שצריך האדם להרבות בשמירה יתירה על הראש - מקום העיניים, ועל הלב, וכדכתיב (במדבר טו ל"ט) 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', וכן נאמר (משלי כג כו) 'תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תצורנה', ולא די בשמירה בעלמא, אלא צריך לעשות משמרת למשמרת, להוסיף גדר על גדר וסייג על סייג, להרחיק אותם מן העבירה, ולשעבד תאוות ומחשבות ליבנו ואת הראש לעבודתו ית"ש, וכל המוסיף בהרחקות ובגדרים הרי זה משובח.

ונשמע קולו - שמירת הדיבור והזהירות מלשון הרע ורכילות בפרשתן (כ"ח לב), 'ועשית על שוליו רימוני תכלת וכו' ופעמוני זהב בתוכם', וכן נאמר בפר' פקודי

אשר הוא מקיים בשמחה וגילה, אבל יש לך לדעת כי גם מדרגה כזאת מצינו לפעול הישועה בריבוי האמונה - ממקומו...

כו. וכמו שהעמיס הרה"ק מרוז'ין זי"ע בדברי הגמ' (מגילה יח.) 'מילה בסלע משתוקא בתרין', שהמדבר מילה אחת מתוך שתיים שהוא שותק אזי שווה מילה אחת שלו סלע ויש לה ערך רב, שהרי אינו מדבר אלא כפי הנצרך. הוא היה אומר, הנה לחתן נותנים 'דורון דרשה', אבל הרבה יותר מכך ראוי הוא לקבל על השתיקה. הרה"ק רבי זאב וולף מסטריקוב שלח אגרת לרעהו בפורים, ובתוך הדברים כתב לו שרצה לשלוח לו דבר תורה כ'משלוח מנות' (וכידוע שהרמ"א כתב את ספרו מחיר יין כמשלוח מנות לאביו), אבל לא היה מועיל לו כי קי"ל שצריך לשלוח 'שני מינים', ואם יכתוב דברי תורה אין זה אלא מין אחד.. על כן גמר בדעתו לשתוק, וכבר אמרו 'מילה בסלע משתוקא בתרין', ונמצא ששלח לו שני מינים... (שם ושארית, שער אגרות הרי"מ, יז)

רמז נאה רמז היהודי הקדוש מפרשיסחא זי"ע בדברי המשנה במסכת תמיד (א א) 'מצאו נעול יודע שיש שם אדם פתוח יודע שאין שם אדם', הנועל פתחי פיו, ואינו מדבר כל מה שליבו חפץ, הרי 'בידוע שיש שם אדם', אך אם פיו פתוח - כלומר, שאינו שם על לב מה שמוציא מפיו בידוע שאין שם אדם - אינו נחשב כאדם, אלא כ... כפולין היו אומרים שכמו שיש 'זולל וסובא' המרבה באכילה גסה ושתייה שלא כדת, כן יש זולל וסובא באדם המדבר ומדבר בלא מחשבה יתירה, ומרבה בדברים של לשון הרע, רכילות ושאר דיבורים אסורים שסופם מי ישורם (אמרי נועם, הרה"ק מוואלברג).

צריך האדם להיזהר בלשונו, שאף ש'מאן לך רב ממושה' - מי לנו גדול ממושה, ואמר זאת לצורך הצלת ישראל מ"מ לא נמלט מן העונש (כמובן שאין אנו מדברים כלל ממושה רעיא מהימנא, אלא רק ללמדנו בא).⁷ על פי זה פירש ה'ש"ך' על התורה שזהו שאמר לו הקב"ה 'ואתה תצוה את בני ישראל' - שהא גופא תצוה אותם עד כמה צריך להיזהר בלשונם, כי מות וחיים ביד הלשון.

עוד נאמר בפרשתנו (כח טו-ב) ועשית חושן משפט... וישפה, ובמדרש (תנחומא ויצא ו) הביאו שהוא נוטריקון 'יש לו פה ושוק' - שהרי ישפה הוא אבנו של בנימין שידע ממכירת יוסף ולא הגיד. ולכאורה צריך ביאור דאם מעלתו שהוא שותק הוה ליה לקראו 'אין-פה', ומבאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (ליקוטים ד'

והנה אמרו חז"ל (ערכין טו.) מעיל מכפר על לשון הרע, אמר הקב"ה יבא דבר שבקול ויכפר על מעשה הקול⁸, ולכאורה צריך ביאור, כי מן הנראה היה שיורו להביא בנגד שאינו משמיע קול כלל, להורות ל'בעל הלשון' שיפסיק מלהשמיע קולו בדיבורים האסורים, ובוה יתכפר לו. מכאן אמרו, שאכן, לא באה התורה לאסור על האדם מלדבר, אדרבה יפתח פיו⁹, וידבר רק דיבורים מותרים נקיים מכל רבב¹⁰.

והנה לא נזכר שמו של משה רבינו ע"ה בכל הפרשה, וידוע מה שכתב בבעל הטורים (ע"פ הוה"ק פר' פנחס רמב.) דהטעם הוא משום שאמר משה רבינו ע"ה 'מחני נא מספרך אשר כתבת' (להלן לב לב) וקללת חכם אפילו על ידי תנאי באה ונתקיים בזה, ומכאן למדנו עד כמה

כז. עוד איתא בגמ' (שם) 'קטורת מכפרת על לשון הרע, אמר הקב"ה יבוא דבר שבחשאי [היא מעשה הקטורת הנעשית בחשאי ובסתר, שהיתה נעשית במזבח הפנימי והיו הכהנים אסורים להיות שם בשעת עבודתה] ויכפר על מעשה חשאי' (ועיי"ש בביאור הטעם שיש ב' מכפרים). ומבאר המהר"ל (דרשה לשבת שובה) כי המספר לשון הרע הרי הוא מתרחק ונכרת מהקב"ה, וכמו שדרשו בגמ' (ערכין טו:) ממה שנאמר (תהילים יב ד) 'יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות', ותיקונו על ידי מעשה הקטורת, שהיא חוזרת ומקשרת אותו לאביו שבשמים, שקטורת הוא מלשון קשר. והדבר נורא עד כמה חמור עוון לשון הרע, שבאותו זמן נעלה 'אחת בשנה' כשנכנס הכהן הגדול לקודש הקדשים בעיצומו של יום הכיפורים, לא מצא על עוון חמור יותר לכפר אלא על בעלי הלשון, והיינו, שהם נצרכים לכפרה הגדולה ביותר...

כח. איתא בגמ' (יומא עו:) אמר רבא חמרא וריחני פקחין - ששתיית יין והרחת מיני בשמים הם החכימו אותו. וביאר הגה"ק רבי חיים פאלאג'י זי"ע, דהנה איתא בגמ' (כריתות ו:) שכשהיו שוחקים את סממני הקטורת היו אומרים הדק היטב היטב הדק מפני שהקול יפה לבשמים, לעומת זאת 'הדיבור רע ליין', שאם מדברים בשעה שמכינים את היין פוגמים בטעמו ועל כן עדיף לשתוק באותה שעה, נמצינו למדים ש'חמרא' מורה על שתיקה ואילו 'ריחני' מרמז על דיבור, זהו שאמר רבא חמרא וריחני פקחין - כלומר לדעת אימתי לשתוק ואימתי לדבר זהו החכמה הגדולה ביותר.

כט. סיפר הרה"ח ר' משה בנצלוביץ זצ"ל משישי חסידי גור בדור האחרון, והיה משמש כאיש החברא קדישא בביה"ח בבני ברק עד סוף ימיו. בבחרותו עלו הוריו להשתקע בארץ ישראל (לפני המלחמה), בימים ההם סבל מכאבים עזים בשיניו, בימים שהרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע ביקר באר"י, רצה ר' משה להזכיר את עצמו אצל הרבי אך משום מה ביקש מבנו של הרבי - הרה"צ רבי מאיר זצ"ל הי"ד, שיזכיר אותו לפני אביו. אמר לו רבי מאיר שיעמוד במקום פלוני שהרבי עתיד לעבור שם, וכאשר יעבור שם הרבי יזכיר לו את כאביו, וכן הוה, ויהי כשמוע הרבי את האזכרה, נענה ואמר 'רעדט מען נישט קיין לשון הרע' (א"כ פוסקים מלדבר לשון הרע), כאומר לו, שאם מתייסר באחד מאברי הפה סימן הוא לו שעליו להתחזק בשמירת הלשון, ואכן קיבל על עצמו מאז שלא לדבר שום דברים אסורים ונעלמו לו יסוריו וכאביו.

פעם נכשל בשמץ לשון הרע באמצע הלילה, ומיד חזר והרגיש בכאבי שיניים, והיו לו יסורים אלו לזכרון שיפסיק לדבר דברים אסורים, כי אחר שקיבל על עצמו לשמור פיו ולשונו הוטב לו ועד שעלה השחר נעלמו הכאבים כלא היו, ועד שנות זקנה ושיבה היו שיניו לבנות כחלב וללא שום פגם.

ל. הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע אמר שצדיק אוהב את הצנעא, וכל 'פרסום' הוא צער ויסורים עבורו, לכן משה רבינו ע"ה שמסר נפשו בשביל כלל ישראל ואמר מחני נא וגו' זכה עי"ז לשכר ושמו אינו מופיע בפרשת תצוה, ונחסך ממנו ענין הפרסום ממנו.

באר הפרשה - פרשת תצוה

מקום שנכתב 'קולו' בתורה כתיב 'קלו' חסר חוץ מבפסוק זה שנאמר 'קולו' מלא, וביאר הרה"ק האמרי יהודה' מבערז'אן זי"ע שבא הכתוב לרמוז, כי בבואו אל הקודש לשרת לפני ה' בתורה ובתפילה צריך להיות 'קול מלא' מתוך התלהבות וחמימות ברעש גדול, אכן בשאר הדיבורים והקולות בדברי חול די בקול חסר'...

פרשיות) העיקר החשיבות היא שיש לו פה ובידו כוח לדבר ואעפ"כ שולט עליו ופיו ברשותו, לבלום לעת הצורך. ולכן נקראת האבן בשם 'ישפה', כי אם אין בידו לשלוט על פיו אין לו פה, כי פיו אינו שלו אלא אדרבה הוא של פיו'.

עוד בפרשתן (כח לה), 'והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבואו אל הקודש', ואיתא ב'מסורה' שבכל

לא. ויש שרמזו כן בפסוק (תהלים קטו ה) 'פה להם ולא ידברו' דמי שיש לו פה אכן 'לא ידברו', אבל מי ש'כן מדבר' אין לו פה, והוא ע"ד אמרתם השנונה של בני פולין בתפארתה - מי שמדבר יתר על המידה, אין לו 'פה', אלא 'חור' מיותר בגולגולתו, משם נשפכין חוצה כל השטויות שבמוחו, ועל ידי דיבורו הוא מחורר חור אף במוחו של השומע אותו ומאזין לדברתו חסרת המחשבה.

עוד אמרו בדרך צחות, דלעולם תמיהה רבתי היא, לשם מה הללו דורשים יומם ולילה, ומדוע לא סגי להם לחשוב במוחם כל אלו ה'פנינים' היוצאים ושפועים מפיהם, אלא מאי תען ותאמר, כי ברצונם שרעיהם ישמעו וידעו 'הגיגיהם' מה הם - והרי הללו אינם יודעי מחשבות... מעתה עליהם לבקש את רשות של בידידם האם הם מעוניינים לשמוע כל זאת...

לב. ו'מתן שכרו' בצידו שיהיו 'תולדותיו כיוצא בו', שכאשר יראו את אביהם בוער בתורה ובתפילה ובמצוות ה' אזי יחקקו היטב בליבותם, ומעצמם ירצו אף הם לילך בדרכי אבות. וכמו שמסופר על הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע שבהיותו בימים קדומים ברוסי' ירד לטבול במקוה טהרה ומצא שהמים צוננים, תמה הח"ח ושאל את ה'בלן' מה יום מיומיים, אמר לו הבלן, לא ידעתי, הרי זה עתה שפכתי מים חמים מהסיר (מיחם) שהסרתי מעל גבי האש, שב הבלן לבדוק ומצא שהמים שבסיר לא היו רותחים כל צרכם אלא פושרים, על כן לא היה בכוחם לחמם את המים, וזה כלל גדול, כי אם המים בסיר רותחים אז יש בכוחם לחמם את המים הקפואים עד שיהיו פושרים, אולם אם הם עצמם פושרים אזי לא יחממו כלל וישארו המים צוננים. וכן לענייננו שאם האב 'רותח' יוכל 'לחמם' גם את בנו, אך אם האב 'פושר' יהיו יוצ"ח 'צוננים' רח"ל.

וכבר איתא בגמרא (סוכה נו:) 'מעשה במרים בת בילגה שהמירה דתה והלכה ונשאת לסרדיוט אחד ממלכי יוונים, כשנכנסו יוונים להיכל, היתה מבעטת בסנדלה ע"ג המזבח ואמרה, לוקוס לוקוס עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל... וכששמעו חכמים בדבר קבעו את טבעתה וסתמו את חלונה (סתמו חלונה של משמרת - רש"י)...', והקשו שם, שאם הבת חטאה מה אביה וכל משמרתו חייבים שסתמו חלונם שלא יוכלו יותר לשרת בקודש, ומתריצין בגמרא 'כדאמרי אינשי שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאימיה' - שפת הינוקא בשוק אינה אלא או של אביו או של אמו, ובביתו למדה. והנה ברור ומוסכם שלא היה אביה מבעט במזבח ומטיח דברים כלפי מעלה, אלא שמרים בת בילגה זו היתה רואה שאביה עובד את עבודת הכהונה מתוך קרירות, ולא כנאמר 'בבית אלוקים נהלך ברגש', על כן יצא ממנה מה שיצא שהיתה מבעטת ומטיחה דברים רח"ל, ועל כן קולר האשמה תלוי על צוואר אביה על שלא הכניס בביתו חמימות והתלהבות לעבודת הקודש, שאם כן לא היה יוצא מזרעו כך...

אגב גררא, עוד נימא בה מילתא בעניין חינוך הבנים, והוא 'מעניינא דיומא', כה היה אומר מרן הגר"ש וואזנער זצוק"ל בשם הרש"ר הירש זצ"ל, הנה מצינו ב'מגילה' שאסתר המלכה נשארה בנאמנותה למרדכי היהודי - ועם כל נסיונותיו של אחשוורוש להוציא מפיה מי היא ומאין מוצאה, עמדה איתן, ו'לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה כי מרדכי ציוה עליה אשר לא תגיד' (ב י), והדבר אומר דרשני - כיצד עמדה לאורך זמן בנאמנות כזו על אף שהותה זמן רב כל כך בבית הרשע - בהיכלו של אחשוורוש, בכל זאת לא נטשה את מחויבותה לדודה ממש 'כאשר היתה באמנה איתו', היאך קרה הפלא הזה... וביאר, שהתשובה לכך נאמר בהמשך הקרא - 'ובכל יום ויום מרדכי מתהלך בחצר בית המלך לדעת את שלום אסתר ומה יעשה בה', בין והתבונן, מרדכי מגיע מידי יום ביומו עד חצר בית המלך, לא בשביל להזהירה שלא תעבור על ציווי אלא לדעת את שלומה ומה יעשה בה. מסירות וחמימות כזו משמרת את החינוך הטהור לעולם ועד, וממנו נלמד לימינו אנו - ברוב חמימות ומסירות לתלמידים והבנים נזכה שיהיו משומרים, וילכו בדרכי יושר על אף כל הנסיונות וקושי דור האחרון...

ומפורש אמרו חז"ל (בר"ר צב א) 'אין לך אדם בלא יסורים, אשריו לאדם שיסורים באים עליו מן התורה', והיינו, ש'אדם לעמל יולד', אך אשרי האיש 'שיסוריו בתורה', יסורים וקשיים הללו מצילים אותו מיסורים וצרות אחרות^{לד}.

ורמז ליה ה'ישמח משה' (פרשת בשלה, פר' המן) בלישנא דקרא (בראשית ג יט) 'בזעת אפיך תאכל לחם', דלתיבת לחם יש שתי משמעויות, חדא כפשוטה, ואידך כמדרשה דקאי על התורה, ככתוב (משלי ט ה) 'לכו לחמו בלחמי'. והנה, אין איש שנפטר מגזירת 'בזעת אפיך תאכל לחם', אלא שבירו הברירה לבחור על איזה לחם יתייגע ויזיע. כי אם יהא כל עמלו בתורה יזכה לפרנסה בהרחבה ולא יצטרך לעבוד קשה על פרנסת מטה לחמו^{לה}.

אולם אף המתנסה ביסורי הגוף והנפש רח"ל אינו נפטר מחמת בן מלימוד התורה^{לו}, וכמו שפסק

אורה זו תורה - על ידי עסק התורה יינצל מן הייסורין בפרשתן (כו ב), 'ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור', וברש"י, שרק טיפה הראשונה היוצאת מן הזית היתה כשרה למנורה (מנחות פו.), ביארו בה בשם הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע שהרי המנורה רומזת ל'תורה' (כ"ב כה:), ולכן היו סוחטים רק 'טיפה אחת' לצורך הדלקת המנורה (והיא הנסחשת בנקל מאד, בלא 'דוחק') - כי העוסק בתורה אינו צריך ל'כתית' שוב ושוב, ולא יסבול יסורים, כמאמרם (ברכות ה.) 'כל העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו'. ועל ידי לימוד התורה ייפטר מכל מיני דחק וצער^{לג}.

ובך פירש הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע דברי חז"ל (ברכות י:) 'אגרא דכלה דוחקא', וברש"י, 'שבת שלפני הרגל, שהכל נאספין לשמוע הלכות הרגל'. וביאר הרי"ם אגרא דכלה - השכר על לימוד התורה שלמדו באסיפת העם, דוחקא - שיתבטל מהם כל הדוחקים והיסורים.

והדברים מפורשים בדברי 'בעל הטורים' על הפסוק (בראשית מד ל) 'ונפשו קשורה בנפשו', וז"ל, קשורה ב' במסורת, הכא (ונפשו קשורה בנפשו), ואידך 'אולת קשורה בלב נער' (משלי כב טו) וכו', מפני שאולתו קשורה בו צריך שתהא נפשו קשורה בנפשו של אביו לחנכו.

רמז נתנו בהא דאיתא בבן האשה השונמית שמת (מלכים ב' ד כט-לד), שבתחילה שלח אלישע את גחזי משרתו עם משענתו להחיות את הילד, וגחזי עבר לפניו וישם את המשענת על פני הנער ואין קול ואין קשב וישב לקראתו ויגד לו לאמר לא הקיץ הנער, ויבא אלישע הביתה והנה הנער מת מושכב על מטתו וכו', ויעל וישכב על הילד וישם פיו על פיו ועיניו על עיניו וכפיו על כפו ויגהר עליו ויחם בשר הילד, והרי שאי אפשר 'להחיות' את הילד על ידי משענת... כי אם על ידי 'ויגהר עליו' - ש'מחמם' אותו על ידי שמתקרב אליו ומגלה אהבתו אליו...

לג. ועל דרך שאמרו בגמ' (עירובין נד.) 'חש בראשו יעסוק בתורה וכו', חש בכל גופו יעסוק בתורה, שנאמר (משלי ד כב) ולכל בשרו מרפא, וכשם שהתורה מביאה רפואה לעולם, כך פוטרת היא משאר מיני צער.

לד. סיפר בעל המעשה, כי לאחרונה זכה בס"ד להשיא את בנו, ומאחר שחשש מ'ולמלשינים' ומ'מלכות הרשעה'... שלא ישביתו את שמחתו (עקב המצב כאן בארה"ק) על כן ביקש מאברך בן עלייה שישב וילמד ברציפות ובלא הפסק כלל בכל משך זמן השמחה, מתוך אמונתו בכוחה של תורה להיות כחומת אש להגן ולחצוץ מעין רעה ומלשון הרע... ואף הבטיח לו שכר משלם. ואכן ב"ה החתונה עברה על מי מנוחות גם ברינה ובצהלה, אך לקראת סוף החתונה בשעה 10.45 בלילה הופיעו 'אורחים' ודרשו לפזר את ההתקהלות ה'אסורה'.

ויהי ממחרת הגיע ה'מחותן' לשקול את הכסף לידי האברך כמדובר, אלא שהאברך לא אבה לקבל את הכסף באמרו שאינו זכאי לקבל שכרו, כי למגינת ליבו, בשעה 10.45 איקלעו לידו טרדות גדולות, ובאונס גמור נאלץ להפסיק את לימודו... וראו בחוש היאך התורה מצילה מן השעות הרעות, כי אין שמירה כתורה (שהרי באותו רגע ניתנה הרשות להשבית את שמחתו).

לה. הרה"ק בעל ה'דברי יששכר' זי"ע מביא שהיה מרגלא בפומיה דאביו, כאשר נכנס אחד לבקש ברכתו להצלחה בענייני הפרנסה, שמוטב לו להשקיע עצמו בתורה, ועל ידי זה יזכה לברכת כל ישראל האומרים בכל יום 'על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל תלמידי תלמידיהון ועל כל מאן דעסקין באורייתא וכו' יהא לנא להון ולכון וכו' ומזוני רויחי'.

לו. הרה"ק ה'ישועות משה' מויז'ניץ זי"ע היה מדקדק בלשון שאנו מבקשים ב'ברכת החודש' (ומקורו ב'צלותיה דרב' ברכות טז:) 'שתתן לנו חיים ארוכים, חיים של שלום, חיים של טובה, חיים של ברכה, חיים של פרנסה, חיים

באר הפרשה - פרשת תצוה

פ.ח.) 'הדור קבלוה בימי אחשוורוש', כי עמלק וזרעו הם המעכבים גילוי כבוד שמו הגדול בעולם, וכמו שאמרו 'אין הכסא שלם ואין השם שלם עד שימחה זרעו של עמלק', ולאחר מפלת הרשע נתגלה יותר מלכות ה' בעולם, ובאיבוד כח הרע מתחזק כח הטוב, וכלשונו 'ובכל עת שיש מחיית עמלק מתעורר אח"כ אהבת התורה בישראל', וכן כתב 'לכן אחר מחיית עמלק יש קבלת התורה, וזה מתעורר בכל שנה', כי בפורים יש בחי' מחיית עמלק, והרי זה שעת הכושר ל'הדור קבלוה' באהבה וברצון.

הרמב"ם להדיא (הלכות ת"ת א ה) 'כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין'. ואין בריה בעולם שבידה להיפטר ולהשתמט מחובה זו, ואדרבה אין לך חביב לפני המקום כת"ת הנלמד מתוך הדחק ויסורים, דמשתכחין בצערא דילהון ועסקין בחדוותא דקוב"ה, ובאותה שעה מתפאר השי"ת עם ישראל לפני הפמליא של מעלה. ועוד שלימוד התורה מתוך הדחק מסוגל להתקיים בידו, וכפי שאמרו במדרש זוטא (קה"ר ב ט) שהעיד שלמה על עצמו 'תורה שלמדתי באף - נתקיימה לי'.

ויה"ר שימי הפורים אכן לא יעברו מתוך היהודים, ונוכה לשפע רב^ל, אורה שמחה^{לח} וששון ויקר, כן תהיה לנו בב"א.

והזמן מסוגל ביותר להתחדש לעבודתו ית"ש ולקבלת התורה, וכמו שביאר הרה"ק ה'שפת אמת' ז"ע (פורים תרמ"א ד"ה מה, תרמ"ב ד"ה עיקר) דברי הגמ' (שבת

של חלוץ עצמות וכו', חיים של עושר וכבוד חיים, שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים, והנה בכל הבקשות אנו אומרים 'חיים של', אכן לגבי אהבת תורה ויר"ש אין מבקשים חיים של אהבת תורה, אלא חיים שתהא בנו אהבת תורה, וצריך ביאור שינוי הלשון.

אלא כי לא הרי אהבת תורה כשאר העניינים הנזכרים, וכגון לעניין עושר וכבוד, כי בוודאי יש חיים גם בלא עושר וכבוד, אלא שאנו מבקשים שבנוסף לעצם החיים נזכה גם לעושר וכבוד, משא"כ לגבי תורה - הרי חיים בלא תורה אינם חיים, על כן אנו מבקשים על חיים 'שתהא בנו' אהבת תורה... (כלומר שרק כך החיים נחשבים 'חיים', עם אהבת התורה). עפ"ז ביאר את תפילת דוד המלך ע"ה (תהילים קיח יז) 'לא אמות כי אחיה', ולכאורה הרי זה כפל הלשון בלא צורך, שאם אכן 'לא אמות' אזי 'אחיה', ומה צורך יש לבקש במפורש 'כי אחיה'. אלא, שכך התפלל דוד, לא אמות, אך איני מסתפק בחיים שאינם חיים, אלא כי אחיה בחיים האמיתיים. והפטיר, כי לפעמים קוברים בן אדם שהוא בן עשרים רק בהגיעו לשבעים שנה... הא כיצד, אחר שעזב את הישיבה בהיותו כבן עשרים חדל ללמוד, ומאז הוא מסתובב בעולם בלא חיות, עד מלאות ימיו ושנותיו כשהוא בן שבעים שנה... ולמדנו בדבריו, עד היכן החיוב על כל יחיד לעסוק בתורה ואפילו בעל ייסורים, שכשם שהחולה זקוק לרוח חיים ולנשימה כך הוא זקוק לסם החיים האמיתי...

לז. ידוע שפעם נענה הרה"ק ה'חזוה' מלובלין ז"ע בעת עריכת השולחן בליל שב"ק, גילו לי תורה מן השמים ולא גילה לסובביו מה נאמר לו, וכך נשנה הדבר ביום השב"ק, ורק לעת רעווא דרעווין גילה, שכך אמרו לו בפסוק בפרשתן (כח יג) 'ועשית משבצות זהב' - זאלסט זיי מאכן קאסטענעס פון גאלד (משבצות הוא מל' ריבוע, ותיבת ריבוע מתפרשת ג"כ כתיבה, וזהו אומרו - עשה תיבות מלאות זהב לבני ישראל).

וכך היה אומר הרה"צ רבי זלמן בריזל זצ"ל בשם הרה"ק ה'בית אהרן' ז"ע - רבש"ע, תן לבניך עשירות, ואין לחשוש שזה יבטל אותם מעבודת ה', שאם כן כבר היה היצה"ר מביא עשירות לאדם מזה זמן רב...

לח. כה אמר הרה"ק רבי מנחם נחום מבאיאן טשערנאוויץ ז"ע על דברי חז"ל (תענית כט.) 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', כי לא ידענו באיזו מין שמחה מדובר, והרי גם על הרעה והקושי אמרו (ברכות נד.) 'חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה' ואמרו בגמרא ולקבלינהו בשמחה, אמנם, לא כן הוא, כי אף אם יש לקבל את הרעה בשמחה, מ"מ בוודאי אין לומר עליה 'מרבין'... ואם אמרו על זה החודש 'מרבין בשמחה' בוודאי הכוונה על הטוב הנגלה לעיני בשר, טובה וברכה מרובה לכל בני ישראל בב"א.